

Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury
Bakalářská diplomová práce

Spiritualita v tvorbě Julia Zeyera se zaměřením na dílo Tři legendy o krucifixu
Spirituality in the works of Julius Zeyer, focused at Three Legends of the Crucifix

Jméno autora: Lenka Hříbková

Studijní obor: KPŘ/KČJ

Jméno vedoucího práce: doc. Mgr. Igor Fic, Dr.

Olomouc, 2020

Prohlášení o autorství

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 9. července 2020

Podpis autora:

Poděkování

Děkuji panu docentu Igoru Ficovi za trpělivost a cenné rady při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	5
Cíle bakalářské práce.....	5
Proč jsem si vybrala dané téma a čím je aktuální.....	5
Definice spirituality.....	6
Spiritualita v životě Julia Zeyera.....	8
Tři legendy o krucifixu.....	10
Inultus.....	10
El Cristo de la Luz.....	17
Samko Pták.....	22
Společné prvky spirituality a souvztažnost s životem Julia Zeyera.....	28
Závěr.....	32
Anotace.....	33
Resumé.....	34
Bibliografické citace.....	35

Úvod

Ve své práci se zabývám spiritualitou v životě Julia Zeyera se zaměřením na dílo Tři legendy o křížifixu. Informace čerpám z četné Zeyerovy korespondence, z biografických knih a z přednášek Jiřího Turoně.

Cíle bakalářské práce

- Definovat spiritualitu
- Nastínit duchovní život Julia Zeyera
- Provést rozbor díla Tři legendy o křížifixu z hlediska spirituality
- Najít společné znaky tří legend a jejich spojitost s životem Julia Zeyera a s jeho názory na spiritualitu

Proč jsem si vybrala dané téma a čím je aktuální

V dnešní materialistické společnosti se lidé neustále za něčím ženou, snaží se vlastnit čím dál více a přesto nebývají mnohdy šťastní. Někteří se začínají uchýlovat k různým druhům víry. Lidé se v České republice více než k náboženství přiklánějí k určitým formám esoterismu, popř. hledají svůj vlastní způsob víry v něco přesahujícího je samé. Snad ještě častějším je ateismus.

Téma mé bakalářské práce je aktuální, neboť i Julius Zeyer, i když s křesťanskými kořeny, hledal cestu k životnímu štěstí a svůj vztah k víře a Bohu. Měl velice blízko k hermetismu, buddhismu či křesťanství. Nebral víru podle striktních dogmat, ale věřil v Boha jako všeprostupující substanci obsaženou v přírodě a vesmíru. Měl také blízko k mysticismu. Věřil, že všechna náboženství mají společnou pravdu, ale neuznával fanatismus, ani striktní nesmyslná pravidla podněcující nenávisť a nesnášenlivost. Nakonec se přiklonil ke Kristu jako k všeobjímající lásce.

Celkově však jeho názory na víru byly velmi moderní. Čerpal z mnoha náboženství a neustále hledal vnitřní zdroj štěstí. Praktikoval také meditaci, která v dnešní době začíná být opět ceněná.

Julius ve svých dílech zdůrazňuje důležitost laskavosti, citlivosti, lásky a víry v životě člověka. Obdivuje přírodu a zdůrazňuje, že každý živý tvor, a dokonce i každá rostlina, si zaslouží úctu. Jeho dílo je prochnuto duchovní krásou a v podstatě bychom si my, dnešní lidé,

při troše citlivosti, díky němu mohli uvědomit, jaké hodnoty jsou v životě důležité a jakou roli hraje víra v životě člověka a co mu přináší. Mohli bychom se od něj naučit zastavit se a načerpat energii z krás přírody.

Dílo Julia Zeyera není v dnešní době příliš čtené, ráda bych jej tedy svou bakalářskou prací vyzdvihla a upoutala na něj opět trochu pozornosti.

Osobně mi je povaha Julia Zeyera blízká a sympatická a jeho díla na mě působí uklidňujícím dojmem. Můžu s nimi spočinout a pokochat se krásným českým jazykem a esteticky lahodnými výjevy, kterými jsou jeho knihy prostoupeny. Zároveň píše o tématech hlubokých a filosofických, ponoukajících k zamyšlení.

Psaní této bakalářské práce mi dává částečně také přípravu pro mé budoucí povolání učitelky českého jazyka.

Každý náhled na literární dílo je cenný a může přinést něco nového. Tedy i ten můj. Proto věřím, že má bakalářská práce bude přínosnou.

Definice spirituality

Pojem spiritualita je v dnešní době poměrně těžké definovat. Nacházíme spoustu prací a knih na toto téma, které se však svým obsahem mohou podstatně lišit. Spiritualita je rozhodně pojmem interdisciplinárním, neboť se objevuje v pracích historických, psychologických, teologických a devocionálních (pobožných). Definice pojmu spiritualita se mění v průběhu let, neboť se mění lidské porozumění životu, historické okolnosti a kulturní prostředí. Náhled na církev, Boha i na člověka prochází změnou.

Z pohledu křesťanského je snahou slova spiritualita vyjádřit terorii a praxi křesťanského života. Ve starých teologických knihách je přístup ke křesťanské víře jasně formulován. (Sheldrake, 1995, s. 41) Je souborem vědění opírající se o tradice, pevně daným, avšak poměrně izolovaným, protože vůbec nebere v potaz pojmy jako jsou příroda, lidské tělo a žena. V současnosti však došlo k posunu od zjevení v Ježíši Kristu a z ní plynoucí křesťanské nauky k lidské zkušenosti jako autentickému zdroji božského zjevení, tedy osobního prožitku spásy v Kristu (Sheldrake, 1995, s. 42). Hovoří se o jakési světské spiritualitě, jež představuje prožívání, uctívání i tvoření duchovních obsahů skrze život sám (Spiritualita, Babyrádová, 2006, s. 25). Často je pojmem spiritualita myšleno duchovní prožívání bez příslušnosti k náboženství (Štampach, 2006, s. 102).

Slovo spiritualita vzniklo z latinského kořene spiritualitas, tedy z řeckého substantiva pro ducha, pneuma. V Pavlovských listech se objevuje slovo pneumatikos ve smyslu: „Kdo se oddá pánu, bude s ním jeden duch“ (1K 6,17). Dnes mluvíme také o duchu nějaké věci, tedy o její niterné podstatě, popř. o různých např. alkoholických prchavých látkách mluvíme jako o špiritusu (Harris, 2017, s. 13). Tedy pojem duch, duše je něco nehmatatelného, co ale zároveň vyjadřuje lidskou podstatu.

V mystickém slovníku je spiritualismus popsán takto: „nauka, podle níž je základem světa a prapříčinou všeho dění duchovní prvek, takže všechny hmotné jevy jsou produktem Ducha“ (Minařík, 1992, s. 394).

Sheldrake (1995, s. 46) krátce definuje spiritualitu jako „život v Duchu“. Dále definuje čtyři hlavní rysy dnešní spirituality.

1. Není výlučně spojena s křesťanstvím a ani s žádným jiným konkrétním náboženstvím
2. Není normativní, neaplikuje dogmatické zásady na život
3. Zkoumá vztah člověka s absolutnem a jeho vývoj
4. Soustřeďuje se na všechny stránky lidského života a zkušenosti, nikoliv pouze na vnitřní život

Křesťanská spiritualita úzce rezonuje s přesvědčením, že lidé jsou schopni navázat vztah k Bohu. Ten je přítomen také uvnitř jich samých. Schopnost povznést se sám nad sebe, je z křesťanského pohledu dar Ducha božího. (Sheldrake, 1995, s. 63)

Pokud se odkloníme od křesťanské definice např. k buddhismu, zjistíme, že i zde je zaměření na vnitřního Boha, kterého má každý člověk v sobě. Určitý druh meditace, tedy ponoření se do svého vnitřního já, vidíme napříč všemi náboženstvími, např. již v modlitbách. Ale také lidé bez jakékoli víry se pokouší spojit se svým já pomocí introspekce. Toto spojení se sebou, vhléd a schopnost rozšíření vědomí mimo své vlastní, se zdá být stěžejní i pro životní štěstí jedince.

Bez ohledu na náboženství jsou jisté spirituální prožitky společné všem lidem. Patří mezi ně právě sebepřekračující láska, extáze, blaho a vnitřní světlo. Pravou podstatou spirituality je tedy překročení sama sebe, rozšíření svého vědomí (Harris, 2017, s. 15).

Spiritualita v životě Julia Zeyera

Julius Zeyer se narodil 26. dubna 1841. V dětství žili s rodinou na Starém městě. (Zbrojný, 1921, s. 6). Jeho maminka Eleonora, ač původem židovka, konvertovala po svatbě ke křesťanství a byl u ní patrný silný mariánský kult (3:58). Zeyera v dětství také silně ovlivnila jeho chůva, která mu vyprávěla legendy a hovořila s ním o Bohu. Ukazovala mu krásy Prahy a podněcovala jeho fantazii (Jurčinová, 1941, s. 18).

Julius Zeyer mnoho snil, studoval, meditoval, tvořil a cestoval. (Jurčinová, 1941, s. 44).

Četl obrovské množství duchovní literatury. Studoval filosofii staré Číny. (Jurčinová, 1941, s. 47).

Zabývá se apokryfickými evangelií a legendami. (Zbrojný, 1921, s. 15). Dále čte např. Spinozův metafysický mysticism. (Jurčinová, 1941, s. 71). Zajímají jej buddhistické texty. (Hatanová, 1999, s. 11).

Zeyer studuje spoustu různých duchovních nauk a náboženství. Nerozhoduje se pro žádnou z nich. Naopak si z každého bere, co je jeho srdci blízké. Prochází různými proměnami. Osciluje nejvíce mezi buddhismem a křesťanstvím (Stehlíková Babyrádová, Havlíček, 2006, s. 43). Jeho představa Boha neodpovídá žádnému náboženství: „A Bůh? Myslit si ho co Jehovu, je totéž, co myslet si ho co Jupitera nebo Peruna. Tedy opět mythologie. Těch představ se zbavit je ovšem těžko, ale není to nemožné.“ (Hatanová, 1999, s. 15). Několikrát za svůj život také zkouší hašiš (Sládek aj, 1957, s. 93).

Julius Zeyer se dokonce zabývá mysticismem a roku 1893 je zasvěcen do teosofické lóže U Modré hvězdy. (Turoň, 19:30). Z jeho dopisů vyčteme, že se také zabývá astrálním cestováním a komunikací s bytostmi z jiných světů. (Turoň, 30:58).

Julius Zeyer miluje umění a krásu. Navštěvuje kostely a chrámy. Umění se stává smyslem jeho života. Tvorba jej přibližuje k Bohu. (Zbrojný, 1921, s. 8, s. 14). Zároveň ale Zeyer píše ve svém dopise Bílkovi, že tvorba pro něj není to nejdůležitější. To nejdůležitější je pro něj víra v Boha. Domnívá se ovšem, že jí není plně schopen. (Zbrojný, 1921, s. 15). Tyto pochybnosti o své víře jej provázejí celý život. (Stehlíková Babyrádová, Havlíček, 2006, s. 48). Rád navštěvuje mše v kostele, přestože, jak říká, modlit se nedokáže. (Sládek aj, 1957, s. 118). Julius Zeyer si velice přeje a snaží se uvěřit v Boha. Má pocit, že svou dětskou víru ztratil, ale doufá, že si ji může znovu vybojovat a nevzdává se. (Zeyer, 1924, s.11).

Podle psychologického rozboru je Julius Zeyer spíše introvertní typ, velice senzitivní, se sklony k depresi až schizofrenii, se silným altruismem, loajalitou a mravní odpovědností. Trpí pocity méněcennosti, nedostatečnosti a je vůči sobě přehnaně kritickým (Stehlíková Babyrádová, Havlíček, 2006, s. 15). Toto potvrzuje i jeho věta mířená Sládkovi: „Nevím, čím si to zasluhuji, že jsou mnohé duše tak plny lásky a přátelství ke mně, tím více ale cítím svou vnitřní mizerii.“ (Sládek aj., 1957, s. 105).

U Julia Zeyera se v životě objevuje touha odejít do trapistického kláštera. Láká jej samota a opuštění všedního světa. Když však poznává život mnichů, rozmyslí si to. (Jurčinová, 1941, s. 102).

Zeyerovo pojetí Boha je rovno absolutní lásce. Zvláště ke konci jeho života je patrná silná víra, a to hlavně v Ježíše Krista. (Zbrojný, 1921, s. 14). Přiklání se ke katolicismu či také ke katolickému mysticismu. Jeho pojetí Krista však není tradiční. Snaží se zbavit veškerých dogmat. Krista vnímá jako čistou lásku. Zeyer věří v růst lidstva i každé osoby k lepšímu. Věřící v očištění duše po smrti. V tomto má blízko k indickým náboženstvím a učení o karmě. (Zbrojný, 1921, s. 16). Zeyer píše v dopise Lutinovi: „Milujte Krista, třeba jen tak, jak jej chápete, a Kristus Vás neopustí. Je život a cesta.“ (Dostál, Lutinov, Zeyer, 1997, s. 125). Ve své pracovně má pověšený bronzový kříž, jež mu neustále Spasitele připomíná a který si přeje mít i na svém hrobu. (Jurčinová, 1941, s. 81). Ve svém dopise Karolíně Světlé z roku 1892 ovšem připouští, že existence Boha není jistá a po smrti nemusí být nic.“ (Hatanová, 1999, s. 22). Jeho víra, byť silná, nevyklučuje jiné možnosti.

Julius Zeyer umírá roku 1901. Navzdory jeho přání je pohřben na Slavíně. (Zeyer, Braunerová, Protiva, 1979, s. 33).

Tři legendy o krucifixu

Tři legendy o krucifixu vznikaly od prosince 1891 do února 1892. Poprvé byly otištěny v časopise Lumír. (Zeyer, 1976, s. 358). Tyto tři legendy jsou situované do třech zemí. České země, Slovenské a Španělské. (Galík, 1994, s. 145).

Inultus

Děj se odehrává v Praze po Bitvě na Bílé hoře. Inultus pozoruje dění na Karlově mostě. Kritizuje bohaté lidi, kteří v sobě nemají ani kus pokory. Kteří by do svých domů nepustili ani samotného Spasitele. Dámy, které se oblékají do zlata a hedvábí, ale jejich duše jsou prázdné. Jak píše „bez jediného pravého ženského hnutí“. (Zeyer, 1976, s. 297). Pravým ženským hnutím jakoby myslel duchovní stránku, citlivost či spojení s Bohem. Sheldrake (1995, s. 60 – 61) se domnívá, že dříve, než nastoupila rovnoprávnost mezi muži a ženami, byla křesťanská spiritualita více plná dogmat, zbavená emocí, racionální a spojená s touhou po dominanci. Ženy do spirituality přinesly citovost, úctu, soucit, posvátnost veškerého života a subjektivitu.

Julius Zeyer by „pravým ženským hnutím“ mohl myslet právě soucitnost, citlivost a jemnost, která je u žen obvykle charakteristická. Lidé oplývající těmito vlastnostmi mají také blíže k Bohu, neboť v křesťanství jsou láska a soucit velmi zdůrazňovány.

Inultus naráží na bandu žebráků. Ti zůstávají věrni České zemi, jak píše Zeyer: „jako bída a slzy a utrpení, které z hranic jejich stěhovat se nechtějí“. (Zeyer, 1976, s. 297). Bohatství je symbolem zla a jen opravdu chudý člověk se dokáže přiblížit Bohu. Utrpení je vnímáno pozitivně. Zeyer vyzdvihuje věrnost. Důležité je neopustit zemi, ani lidi v těžkých časech.

Inultus daruje slepci peníz, přestože sám nemá příliš. (Zeyer, 1976, s. 298) Inultus je citlivý a soucitný člověk. Jeho povaha je velice podobná Zeyerově. Žebráci jsou zobrazováni jako kladné postavy. Jako trápící se lidé, kteří jsou věrni české zemi.

Tak i Inultovo duševní utrpení je zmiňováno. „Oči jeho byly vlahé jako slzou. Kol úst byl úsměv plný utrpení.“ (Zeyer, 1976, s. 298) Zeyer své hlavní postavě Inulta propůjčuje velkou citlivost, která je jemu samému vlastní. V díle jsou silně patrné autobiografické prvky a názory autora.

Inultus je zničen z osudu své země. Stojí na mostě a přemýšlí nad sebevraždou. Ve smrti vidí vykoupení, konec nespravedlnosti a hanby a hlavně klid a pokoj. (Zeyer, 1976, s. 298). Julius Zeyer vnímá smrt jako posun dále a zároveň si uvědomuje, že v životě je utrpení, zatímco ve smrti ne. Již v dopise Karolíně Světlé píše: „Nechápu naprosto, že někdo může nenávidět smrt, já ji miluji. Stojím na stanovisku evoluce. Zemřítí je pro mne zrát.“ (Hatanová, 1999, s. 14). Jinde píše: „Nechápu dobře, jak se někomu smrt může zdát tak velkým zlem. Zním bolesti trpčí.“ (Hatanová, 1999, s. 12).

Inultus se dívá na hvězdy a zdá se, že je vnímá jako ztělesnění Boha. Jako kdyby se jeho duše měla po smrti rozplynout a stát se součástí vesmíru. „Ta nemá jejich mluva byla jako slib nějakého blaha, neurčitého, ale nesmírného.“ (Zeyer, 1976, s. 298). V tomto životě vidí jen utrpení, ale v posmrtném očekává blaženost. „Šťastným být,“ šeptal si, „jaký to asi pocit? Koho bych se tázal, aby mi to vysvětlil?“ (Zeyer, 1976, s. 298).

Potkává Donu Flavii a ta mu v pohnutí nabízí peníze. Inultus je odmítá, nežebrá. (Zeyer, 1976, s. 299). Duševní a morální čistota je pro Inulta mnohem důležitější než peníze.

Dona Flavia je krásná. Ale její krása je kamenná, tvrdá a chladná. (Zeyer, 1976, s. 299). Opět upozornění na to, že krása a bohatství ještě neznamenají duševní hloubku a citovost. Naopak krásní lidé mohou mít větší tendenci k povrchnosti.

Dona Flavia se mu svěruje se svou uměleckou prací. Je sochařka. Inultus reaguje velmi citově: „Ach,“ vzdychl mladý muž. „Být umělcem! Tvořit! Tvořit!“ Pozvedl oči k nebi a pak svěsil hlavu.“ (Zeyer, 1976, s. 300) Inultus má životní potřebu tvorby. Ta je ovšem zadupána jeho bídou a utrpením. Vytváření nových krásných věcí má souvztažnost k Bohu. Tvůrčí síla je základní lidskou vlastností a vytváření nových věcí lidskou potřebou. Lidé tak částečně naplňují své poslání od Boha. Jak píše Zbrojný o Zeyerovi (1921, s. 8): „Jediným jeho světem se stane umění jež právě jest pokryto odleskem záře světa neviditelného a jež přítomnost prokládá minulostí v chrámech, madonách a básních, odvádějíc tak od konvenčních hodnot jevů k jediné trvalé hodnotě: kráse, v jejímž úsměvu šepí se smutek otázky po věčném, nám nedostižném smyslu všech věcí.“

Tvorba je Inultovou základní touhou. Je básníkem. (Zeyer, 1976, s. 300). Dává možnost své duši a citovosti, aby se plně projevila skrz verše. Z ničeho tvořit něco, to je základní úděl lidstva. Tvořit krásné věci, které naplní duši. Které přesáhnou člověka, jsou nesmrtelné a podobné Bohu.

Dona Flavia hovoří o umělkyni, sochařce Propezii dé Rossi z Bononie. „Výkony její jsou plné síly a božské krásy.“ (Zeyer, 1976, s. 301) V každém uměleckém díle, které se lidem zdá krásné, dlí boží duch.

Dona Flavia pozve Inulta do svého honosného domu. Tam je služebná Placida s všeteckými schopnostmi. „Nahoře otevřely se temné dvěře, krásně okované, a vyšla stará ženština podivných, přísných tahů, v černém šatě, s dlouhým růžencem visícím jí z pasu až na zem. Oči její žlutavé, kulaté jako nočního ptáka, zdály se do nějaké dálky zírati a viděti, co nikdo nevidí.“ (Zeyer, 1976, s. 300). Předlohou Placidy, která je křesťansky založená a pravidelně se modlí (soudě dle růžence), je chůva, která Julia Zeyera vychovávala v dětství. „Chůva pak, biblicky fantastická, tvrdá, stará, osmahlá žena, která byla prvním modelem sibylských stařen básníkůvých, působila na jeho tvořící se obraznost.“ (Jurčinová, 1941, s. 18). Z jejího černého šatu lze usuzovat na určitý asketismus v životě. Placida předpoví Inultovu smrt.

Inultus se Doně Flavii představí jménem. To znamená nepomstěný nebo netrestný. Celý den se nedotkl jídla. (Zeyer, 1976, s. 302). Záležitosti ducha jsou pro Inulta důležitější než fyziologické potřeby.

Když jej Dona Flavia provádí svým domem, objevují se v něm několikrát tři lampy nebo tři svíce. (Zeyer, 1976, s. 302). Zeyer používá ve svých dílech mnoho symboliky. Zde naráží na svatou trojici.

Dona Flavia vezme Inulta do své sochařské dílny. Tam má kopii díla slavné sochařky. Ale tvrdí, že její cíl je větší, mocnější a vznešenější, protože ona nikdy nepoznala lásku k muži a je tak schopna se lépe pohybovat na spirituální úrovni. Říká, že celibát vede k vznešenější tvůrčí práci. Rozhodně se ovšem oprostí od potřeb svého těla. Od touhy po muži. Jí také velice střídmě (jen trochu ovoce na večeři). Mluví o tom, co ji pohání k tvůrčí práci. „Pozvedla jsem zrak svůj směle k samým hvězdám, kde vášný fantóm nesmrtelné slávy dlí. Sláva a umění jest jedinou mou láskou a mým bohem jediným.“ (Zeyer, 1976, s. 303). Opět se opakuje motiv hvězd, které Inultovi symbolizují Boha, Doně Flavii pak slávu a umění. Oba k nim pozvedají zraky a spatřují v hvězdách a vesmíru něco člověka přesahujícího.

Dona Flavia se svěřuje Inultovi, že nevěří v Krista. Chtěla by ztvárnit jeho podobu, ale nemůže ji ve svém bezvěrectví nalézt v srdci. Musí ji hledat čistě ve své imaginaci, ale to se jí nedaří. Inultus je zděšený. „Nevěřit v Krista?“ řekl a slzy plnily mu zrak.“ (Zeyer, 1976, s. 303). Nevěřící člověk je pro něj synonymem nežijící duše. Tedy kdo nevěří, nemůže žít plný život. Chybí mu v něm něco velkého, bez čeho skutečný život prakticky není možný.

Dona Flavia jej přemlouvá, aby se stal předlohou jejího Krista. Inultus je však skromný, nechce se rouhat. Odmítá ji s tím, že toho není hoden.

Dona Flavia mu vysvětluje, že socha přijde na oltář mocného Španěla, který utiskuje Českou zemi. Ten ztrácí víru v Boha. Je zahlcen vášněmi, přepychem, bojem i uspalý odříkáním růžence. Nedokáže se vpravdě modlit. Vlastní příliš mnoho. Je vystaven obrovskému množství podnětů a žije nestřídmým životem. A ten jej mrzí. Doufá, že opravdové umělecké dílo, ztělesnění Krista, způsobí pohnutí jeho duše. (Zeyer, 1976, s. 304 – 305). Zeyer je přesvědčen, že člověk, který podléhá svým vášním, nemůže být šťasten. Nemůže také dosáhnout pravého vztahu s Bohem. To je možné jen odříkáním a nedostatkem.

Dona Flavia přesvědčuje Inulta, že pokud on bude předlohou Krista, socha obměkčí srdce Španěla. Do tváře sochy Krista se vtělí veškeré utrpení Inultovo, utrpení české země. Španěla to obměkčí, pohne jeho srdcem a Česká země se dočká spásy. Česká země trpí jako Kristus na kříži. A pak snad začne i Dona Flavia věřit v Boha, až uvidí toto nadlidské dílo. Flavia dodává: „Slyšíte, Inulte, pláč té hlubé řeky? Vidíte, jak Praha ramena zoufale k hvězdám pozvedá?“ (Zeyer, 1976, s. 305). Znovu se opakuje spirituální motiv hvězd. Hvězdy jako symbol povznesení k výšinám, jako symbol Boha.

Inultus souhlasí. Je z myšlenky, že bude trpět jako Kristus, že bude trpět jako sama Česká země, aby ji spasil, i proto, aby duši Dony Flavie vysvobodil z bezvěrectví, rozrušený. Vychází do noci. (Zeyer, 1976, s. 305).

Placida oznamuje Flavii, že pohár, ze kterého Inultus pil, pukl. Je to zlé znamení. Svěřuje se se svou prorockou vizí. „Viděla jsem samu sebe státi dole u schodů, viděla jsem vás pozvedat přiklopené dveře sklepa, a viděla jsem sebe, jak jej, toho hosta, zkrváceného do sklepa vrhám.“ (Zeyer, 1976, s. 306).

Inultus je v takovém vytržení, že nemůže spát a bloumá noční Prahou. Je v náboženském transu. Modlí se, volá na Boha. Přeje si, aby se podařilo věc uskutečnit. Celou noc bdí a ráno pak přichází do domu Dony Flavie. Tam je provazy připoután ke kříži. (Zeyer, 1976, s. 306). Autor zdůrazňuje výrazné citové pohnutí Inulta. Rozrušení tak velké, že přemůže spánek. Rozrušení lehce podobné šílenství.

Dona Flavia přichází a vypadá ještě krásnější, avšak i chladnější. (Zeyer, 1976, s. 306). Krása nesymbolizuje duchovní povznesení, ba naopak. S krásnou je spojena rozmařilost a pýcha (u měšťanstva) a citový chlad (u Dony Flavie).

Inultus skutečně trpí, skoro jako sám Kristus. „Téměř nahý, přivázan silnými provazy, které mu oteklé údy až do krve dřely, visel den co den několik hodin takto na kříži, hladov a žízniv, neboť nemohl už ani jísti, ani pít, visel tam v pravé horečce nadšení vzniklého z ustavičného jeho rozjímání o utrpení Kristově, jež podstupoval nyní sám tělem a duší svou.“ (Zeyer, 1976, s. 307). Začíná blouznit a je přesvědčený o tom, že sám Bůh jej poslal, aby spasil nešťastnou Českou zemi. (Zeyer, 1976, s. 307). Protože věří a vidí smysl svého konání, nevadí mu pranic utrpení, které je den ode dne větším. On se stává čím dál šťastnějším. Víra v Boha a spásu je tak silná, až se Inultus dostává do blaženého stavu, ve kterém se cítí být blíže Bohu a to jej činí šťastným.

Dona Flavia je čím dál více roztrpčenější, protože Kristus má přece trpět a Inultova tvář působí šťastným dojmem. V jedné chvíli zbrzdí svému dílu tvář dýkou. Cítí se jako kdyby spáchala vraždu. Snad proto, že „usmrtila“ to jediné, čemu věřila – vlastní výtvor. Pravda je ale ještě trochu jiná. Zamilovala se do Inulta. Placida to jasně vytuší, neboť má nadpřirozené schopnosti. Říká: „Pláčeš pro něho? Pro Inulta?“ (Zeyer, 1976, s. 308). A jak jsou lidé neradi, když slyší pravdu, která je bolí, tak i Dona Flavia se po Placidě ohání dýkou, neboť poprvé v životě zažila lásku a to jí působí veliké utrpení. Což potvrzuje slovy: „Nenávidím jej.“ (Zeyer, 1976, s. 308). Láska se manifestuje nenávistí. Dona Flavia si nechce připustit svůj hluboký cit k Inultovi, což ji vrhá k citovému protipólu, tedy nenávisti.

Čím více Inulta nenávidí, tím silněji miluje své dílo. (Zeyer, 1976, s. 308). Tvorba pro ni je nad veškeré lidské pocity. Všechnu svou potlačovanou lásku promítla do sochy s jeho tváří. Dokáže opravdově milovat jen svou tvorbu. Ta ji přesahuje a přesahuje i její život. Může se stát nesmrtelnou.

Inultus trpí a počíná se opájet představou, že zemře tou nejvznešenější a nejkrásnější smrtí. Jeho život má prakticky nalézt smyslu právě v jeho smrti. Tajný hlas mu praví: „Dnes dosáhneš, po čem duše tvoje prahne.“ (Zeyer, 1976, s. 309). Tento hlas je Duchem svatým. Promlouvá k němu Bůh.

V Inultově obličejí se rozprostírá učiněné blaho. Dona Flavia musí dokončit své nesmrtelné „božské“ dílo. Důležitější než láska a přesahující ji samotnou. Nechá Inultovi těsněji utáhnout provazy, až teče krev. Inultus omdlévá. Dona Flavia se dostává do tvůrčího vytržení. Vypadá to, že dílo dokončí, avšak v tu ránu se Inultus probírá. „Madono, zdá se mi, že umírám.“ (Zeyer, 1976, s. 310).

V prvním pohnutí popadne Dona Flavia dýku a chce Inultovi zpřetrhat provazy. Vlévá se do ní soucit z trpčícím člověkem. Jenže ten si myslí, že jej chce zabít. „Ano,“ řekl slabě, „máte pravdu. Co na mém životě záleží, a bodnete-li mě do srdce, uvidíte ten pravý, vámi tak dlouho hledaný výraz tváře, a oběť moje bude tím dokonalá.“ (Zeyer, 1976, s. 310). Inultus vůbec nelpí na životě. Chce jej věnovat pro vyšší účely. Dona Flavia natolik prahne po nesmrtelnosti. Nesmrtelnosti, po které lidé touží celý život. Té, kterou si ona chce zajistit slávou. Přestože je zmítána rozporuplnými pocity, nevydrží nápor své touhy a Inulta bodne dýkou do srdce. Inultus se obětuje pro Českou zemi. „Za tebe, můj lide, dávám krev! Bože, přijmi ji co vykoupení!“ (Zeyer, 1976, s. 310).

Z Inulta vychází svatá zář. Ve chvíli, kdy mu dýka proklá srdce se však ozve základní touha každého tvora po životě. Najednou pociťuje žal nad životem, který nežil. Najednou ve smrtelné křeči lituje, že umírá. Lituje života, který mu unikl. Nedokázal si jej dostatečně vážít a ocenit jeho krásu, až do chvíle, kdy bylo pozdě. Dokázal však ještě s vypětím sil říci: „Bože, odpusť jí.“ Poté Inultus skoná. (Zeyer, 1976, s. 311).

Dona Flavia dostává tvůrčí horečku. Když skončí svou práci, je nevýslovně šťastná, pokleká a volá: „Jsemť jista, že dílo nesmrtelné vyšlo zpod mých rukou! Dostoupila jsem výš, o které jsem snila!“ (Zeyer, 1976, s. 311). Dosáhla tedy svého cíle, stala se nesmrtelnou. To byl smysl celého jejího konání. Prahla po tom, aby její odkaz pokračoval dál, neboť se domnívala, že její duše je smrtelná a v Boha nevěřila.

Jenže v tom si uvědomuje, co udělala. Spáchala vraždu. Zavraždila člověka, kterého milovala. „Nevěsto mrtvoly!“ (Zeyer, 1976, s. 311). Takto samu sebe nazývá. Pro své dílo obětovala lásku. Líbá Inultovy nohy. Dona Flavia prožívá celý čas velmi rozporuplné pocity. Pocity nenávisť a lásky. Touhy po nesmrtelnosti a slávě v kontrastu se soucitem k Inultovi.

Společně s Placidou a Kvidónem hází Inultovo mrtvé tělo do sklepa. Flavia praví: „Bůh mi to odpusť.“ Počíná tedy věřit v Boha. (Zeyer, 1976, s. 311). Ve skutečnosti v něj věří v hloubi duše celý čas, jen se sama do sebe nedokáže ponořit a porozumět si.

Při Inultově svrnutí do sklepení se ozve hrůzunahánějící rána. Kvidón a Placida se na sebe podívají a najednou vidí v obličejích toho druhého příšeru. Najednou se jim zdá, že se ocitli vedle monstra. Rozutečou se. Zasáhne je vina. (Zeyer, 1976, s. 312).

Dona Flavia je spokojená, další dny klidně spí. Nemá výčitek svědomí. Potlačila je. Nepřipouští si, že se něco stalo. Stále ještě může dokončovat sochu. Stále ještě má práci a smysl.

Placida ovšem nevěří jejímu klidu a prorokuje, že propadne zoufalství.

Když konečně dílo dokončí. Když dojde slávy, kterou chtěla a získá zlatý věnec. Podívá se na své dílo a v tu chvíli si uvědomí, co způsobila. Protože už není co tvořit, za čím se hnát. Už dosáhla cíle. Už není, co by zaměstnávalo její mysl, a tak propadne pocitům viny. Slzy se jí kutálejí po tváři. Pochopí, že sláva není důležitá. Že důležitá je láska. Láska je totiž rovna Bohu. „Kdybys věděla, jak málo ukojuje sláva žízeň duše! Kdybys věděla, jak málo sytí úspěch její hlad!“ (Zeyer, 1976, s. 313). Zjistila, že zabila lásku, která byla tisíckrát důležitější než sláva. Která jediná dokázala zaplnit prázdnotu její duše. Uvědomila si, že jen láska dokáže člověka v životě zcela naplnit.

Socha ani nedokázala obměkčit tvrdé srdce Španěla a spasit Českou zemi.

Řekne Placidě, ať hodí zlatý věnec do sklepa. Neboť pro ni již nemá hodnotu a chce uctít Inulta. To on si jako jediný, ten zlatý věnec zaslouží. Pod tíhou viny se pak oběsí. (Zeyer, 1976, s. 313).

Když se koná Inultův pohřeb, všichni chudí a zubožení lidé klekají a sklánějí hlavu k zemi. Kardinál jedoucí kolem se zlobí, že nemůže řádně projet se svým kočárem. Optá se tedy kněze, chudého a prostého, co se děje. Ten mu odpovídá: „Což nevidíte, že před rakví jeho kráčí vyvolený Bohem! Což nevidíte, že před rakví jeho kráčí král David s harfou v ruce a za ním sám Spasitel, bos, s korunou z trní na hlavě?“ (Zeyer, 1976, s. 314). Kardinál to nemohl vidět. Přestože byl „božím služebníkem“, tak byl příliš bohatý a pyšný. Kristus zde není totiž pro bohaté lidi žijící v blahobytu. Naopak, ten je pro chudé a trpící, pro lidi žijící skromně. Nemá nic společného s mocí, ani s vládou. Je tady pro ty nejprostší. Spasitel ukazuje svou tvář jen těm, kteří jej potřebují.

El Cristo de la Luz

Legenda toledská

Tento příběh začíná v jedné z nejstarších synagog v Toledě. Je z židovského prostředí. Odehrává se v období středověku o Velikonocích. Při popisu synagogy se autor zaměřuje zejména na popisy dekorativních předmětů a architektonických slohů, popisy výzdoby interiérů. Kolem synagogy je zahrada. Je slyšet šumění stromů a zvuky tekoucí vody. Abisáin je mladý, bohatý, snědý a krásný muž. Je plně odevzdán židovské víře i zvykům. Dívá se skrz stromy na nebe. V nebi vidí vykoupení pro všechny židy. Vidí obraz ideálního Jeruzaléma. „Brány města byly otevřené, v ulicích pršely květy, znělo hosana, neboť ejhle, král síónský, miseh, pomazaný Páně, slavil svůj vjezd! Lid izraelský byl vykoupen, koruna zářila na jeho skrání, sedal na trůn připravený mu od věků, slíbený mu již, když ještě ani nebyl národem, když kočoval ještě co velká rodina volně pouští, v době prvního svítání lidstva! Lid izraelský seděl na trůnu ve svatém Sióně a držel žezlo v rukou a národové světa přicházeli se mu klaněti!“ (Zeyer, 1976, s. 316). Sní o vyvolenosti svého národa. Oči mu vlhnou slzami. Věří, že jeho národ se bude mít zase dobře. Že se mu ostatní budou klanět a že je bohem vyvolený. (Zeyer, 1976, s. 316). V hlavní postavě je cítit velká snivost.

Přichází stařec Meribál a zve jej do svého domu. Meribál je jeden z nejbohatších kupců ve městě. Obývá palác. Je zde spousta zlata, stříbra, uměleckých prací, dekorů, hojnost. Hojnost a bohatství jsou vnímány jako něco pozitivního. (Zeyer, 1976, s. 317). Přesto se ukáže, že stařec nemá dobré srdce.

Okny je vidět na řeku a hvězdnou oblohu. Řeka a hvězdy symbolizují Boha.

Pijí ze stříbrných pohárů. Meribál jako přípitek pronáší: „Dnes jsme zde, vyhnanci na půdě cizí, napřesrok snad budeme v Jeruzalémě.“ (Zeyer, 1976, s. 317). Patrná je touha židů vrátit se do svaté země – do Jeruzaléma). Zeyer opakuje motiv vyhnanství a touhy vrátit se zpátky domů.

Rozhrnul se těžký závěs a za ním sedělo dvacet dívek, každá měla pozlacenou harfu v ruce, uprostřed nich Meribálova dcera Rispa – jediná se zlatavými vlasy zářícími jako slunce. Jejich hudba byla jako šum hlubokého pramene, jako šelest větru. (Zeyer, 1976, s. 317). Přírodní úkazy symbolizují Boha. Hudba je umělecké dílo. Je Bohu podobna.

Dívky poté sestoupili mezi hosty a podávaly jim kytice. Rispa se tázala otce, komu má kytici dát. Ten řekne: „Komu bys chtěla?“ Rispa se rozhodne dát ji Meribálovi, protože nejvíce miluje své židovské bratry. „Jenže její otec nesouhlasí. Ne láska, ale naopak nenávisť vůči těm, kteří nejsou židovského původu, tu by měla ocenit. Abisaín se dušuje, že nenávidí více než kdokoli z nich. Rispin otec požaduje důkaz. Rispě tento rozhovor nedělá dobře, umdlévá, a tak musí být doprovázena do své komnaty. (Zeyer, 1976, s. 319). Ženský princip symbolizuje lásku a mužský princip nenávisť. Ženy jsou mnohem citovější a tím pádem mají i blíže k Bohu.

Abisaín bloudí nočním městem, srdce mu tluče a přemítá nad Rispu. Všude jsou křesťané, veselí se. On je nenávidí a trpí jejich přítomností. (Zeyer, 1976, s. 320). Kladen je důraz na nenávisť. Nenávisť židů vůči komukoli odlišnému od nich. Židé jsou vyvoleným národem. Jen oni budou nakonec vládnout všem. Mají to přislíbeno samotným Bohem již od počátků lidstva. V kontrastu jsou křesťané, kteří se veselí, jejichž emoce jsou pozitivní a Abisaín, který je bytostně nenávidí.

Kostel byl celou noc otevřen, aby mohl neustále poskytovat útěchu věřícím. Abisaín tak snadno umístil jed na nohu Krista. Celou noc pak bloumal ulicemi, nemohl spát, byl příliš rozčilen. Pak se schoulil v rohu kostela, v mysli si přemítal kletby a zrak upíral na sochu Spasitele. (Zeyer, 1976, s. 325 – 326). Zeyer navozuje dojem křesťanské otevřenosti. Tím, že je kostel v noci otevřen, aby zde byl pro útěchu kohokoli, vzbuzuje pocit, že Bůh je zde neustále pro všechny. Abisaín zažívá emocionální pohnutí, je tak silné, že celou noc nemůže spát. Ukryje se v nenáviděném kostele a několik hodin sleduje nenáviděnou sochu Krista.

Kostel se začíná plnit lidmi. Vstupuje žena zahalena v závoj a blíží se celovat nohu Krista. V Abisaínovi se probouzí soucit se ženou. Vypadá mladě a krásně. Ulehčí se mu, když se žena jen schoulí u nohou sochy, ale nepolíbí ji. (Zeyer, 1976, s. 326). Abisaínem hne láska. Ta na chvíli v jeho srdci překoná nenávisť a najednou si nepřeje, aby věřící žena zemřela. Tato pohnutka je jen dočasná a opět vítězí Abisaínova zaslepenost.

Obřad přečká v horečném očekávání. Když na konci obřadu míří průvod jeptišek ke Kříži, Abisaínem otřásá vnitřní ďábelský smích. Není mu líto ani jedině. Krásná ženská postava se pozvedá a chce políbit nohu Krista. V tom se děje zázrak. Noha se v kolenu ohne a posune tak, aby na ni nedosáhly její rty. Lid si ovšem myslí, že není hodna Krista. Navíc uvidí, že dívka je židovského původu. Křesťané ji chtějí kamenovat. Stejně jako u židů i u nich panuje nenávisť. Dívka však je víry pevné, usmívá se a promlouvá ke Kristu. Nemůže se jí zcela nic dotknout. Má totiž silnou víru a okolní jevy a události jí nemohou ublížit. Věří, že Bůh ji vysvobodí. (Zeyer, 1976, s. 328).

Abisaín ztrácí naprosto schopnost jakéhokoli soucitu. Ovládá jej šílenství. Chce zabít. Stane se však zázrak díky pevné víře Rispy.

Křesťané nejsou vykresleni lépe než židé. Jsou také zaslepeni dogmatismem svého náboženství. Chtějí dívku kamenovat, přestože Kristus hlásal odpouštět a milovat. Dogmatismus je kritizován. Pravá víra se neřídí lidmi smyšlenými pravidly. Pravou víru musí mít člověk v srdci.

Abatyše se dívky zastane a je dokázáno, že noha Krista je otrávená. Zázrak se opakuje s abatyší i knězem. Rispa vše vysvětlí, ale musí křesťanskému lidu objasnit, proč neudala viníka. „Já milovala jej!“ říká. Abisaín se táže, zda jej již více nemiluje. „Váhala jsem mezi ním a Kristem,“ řekla pak, „to jest mezi nenávistí a láskou. Volila jsem lásku...“ (Zeyer, 1976, s. 328).

Rispa vstupuje do kláštera. Rodina by ji zavrhla za to, že věří v Krista. (Zeyer, 1976, s. 328). Julius Zeyer si v průběhu svého života často pohrává s myšlenkou, že on sám odejde do kláštera. Např. Zdenka Braunerová (1979, s. 2) mu píše: „Velectěný pane Zeyer, včera došla nás zpráva od mé švagrové Ludmily, jíž nemohu nikterak dát víry, i spěchám, bych se vás optala, zdali to jest pravdou či výmysl zlých lidí, že prý chcete navěky Čechy opustit a stát se řeckým mnichem?“

Sochu Spasitele pak lid ve slávě nosí po Toledu. Abisaín se dovleče domů a celý měsíc leží v horečce. Nic pro něj dále nemá smysl a neustále cítí obrovskou zášť. (Zeyer, 1976, s. 329).

Zázrak na kříži nezpůsobí Abisaínovo uvěření v Krista. Naopak jeho nenávist roste. Nyní Krista považuje za původce všeho neštěstí, které jej potkalo. Slibuje pomstu. Tenkrát v kostele si přál svou smrt, ale nyní se jeho žal opět obrátil v proklínání Spasitele.

Když jeho horečky opadnou, jde se projít do hor. Tam usne ve slují a když se probudí, rozdělá si oheň a rozjímá nad starozákonním příběhem o proroku Eliášovi. Dívá se na hvězdy. (Zeyer, 1976, s. 330). Hvězdy jsou i zde motivem duchovna a božství. Abisaín si zapálí oheň. Jeho pocity se mu zdají býti podobnými, jako ty, které jistě zažíval Eliáš ve chvíli, kdy měl kolem něj projít Jahve. Byl tedy v očekávání a cítil přítomnost Boha. Cítil, že se Bůh k němu přibližuje. Eliáš také prožíval v příběhu Starého zákona posvátnou hrůzu. Tak i Abisaín se v tu chvíli chvěl a prožíval hrůznost okamžiku. „Abisaín cítil cos jako dech člověka na své tváři, vlasy se mu ježily a náhlý mráz šel jako ledová jiskra celým jeho tělem. Abisaín myslel, že zšílí, neb hle, zjev Kristův, jak jej znal z kostela poustevny Kříže, přicházel šerem jako paprsek, byl bledý, slabě zářící jako zamlžená luna, ramena jeho byla rozpráhlá, přicházel blíž a blíž, přesladký čar linul z jeho smutných očí a vnikal Abisaínovi až do srdce, rty jeho dotýkaly se téměř jeho rtů jako polibkem a hučením venku větru a duněním blížící se bouři šel ten tichý,

tichý van, jak na Horebu, a hlas v něm tajemný šeptal: „Pojď v náruč mou a zahalím tě pláštěm lásky své! Slitování moje jest hlubší než tuň moře, než bezdno neobsáhlých nebes! Jsem tichý jako holubice, však van mého hlasu, hlas mé lásky překoná hukot větrů a vřavu bouří a víření vášní pekel!“ (Zeyer, 1976, s. 331). Takto k němu promlouvalo zjevení Krista.

Důraz v jeho zjevení je kladen na myšlenku, že Kristus je láska. Že dokáže vnést mír do každého srdce. Kristus je ztělesněním lásky, nenásilí, klidu a čistoty. Abisaín měl sice zření svátosti Krista, ale stále ho považuje za nepravého, falešného Boha. Zeyer jej vyobrazuje jako člověka, který se za všech okolností drží své víry, nehledě na zázraky, které na vlastní oči spatřuje. Zobrazuje, jak víra, které se oddáme, může být slepá. Naše přesvědčení jsou hluboce zakořeněná a nerozbijí je ani naše zkušenosti či jiné důkazy. Lidé jsou ve své víře obvykle zakonzervováni. Pěstují v sobě mylná přesvědčení, náboženská dogmata a odmítají je opustit. Jakmile dostávají důkazy, které jsou proti přesvědčením a víře, kterou nosí v sobě, uchylují se k nenávisti.

Abisaín utíká zpět do města a bloumá ulicemi jako smyslů zbavený. Ke svému zděšení se ocitá opět před kostelem Krista Světlého! (Zeyer, 1976, s. 332) Zde opět dostává slovo podvědomé puzení Abisaínovo, které se dá vztáhnout i na kteréhokoli jiného člověka. Lidské podvědomé pohnutky vedou jejich kroky i tam, kam si to svým vědomím nepřejí. Jejich podvědomí však nakonec vítězí. Abisaín ve skutečnosti věří a Krista nevědomky vyhledává.

Tento rozpor v Abisaínovi probouzí novou vlnu nenávisti, vniká do kostela, tasí dýku a bodá sochu Krista do boku. Socha Krista se chová jako živá. Ozve se výkřik, z rány se vyřine krev a socha se sesouvá k zemi. Prve se leká ale posléze jej zachvacuje radost. Tu však náhle vystřídá pocit viny. (Zeyer, 1976, s. 332).

Abisaín si chtěl zachovat svou víru, porazit víru jinou. Prakticky však se přitom zpronevěřil svému Bohu. Zabití jiného člověka je hříchem. V ten okamžik, kdy spáchal něco strašného, kdy poskvrnil svou vlastní víru, reagovalo nejen jeho tělo třasem, ale i jeho vnitřní pohnutky začaly vyplouvat na povrch, dostával se blíže svému nevědomí a vše mu připadalo převrácené naruby. Jakoby nahlédl najednou do svých vnitřních duševních útrob a spatřil v nich alespoň trochu pravdy.

Díky spáchanému hříchu se ocitá před Boží tváří. Předtím jeho život nebyl ničím, ale teď před obrovskou svou vinou se kaje. Kaje se tolik, až jej to přivádí nejbližší Bohu, co kdy byl. Jeho vina posiluje víru.

Abisaín přemítá, zda je hřích kletbou nebo požehnáním. Najednou se cítí výlučně. Cítí, že se odloučil od ostatních lidí a stojí před tváří samotného Boha. Dále rozjímá, zda spáchání hřichu není vlastně přičiněno tím, že si jej Bůh chtěl zavolat k sobě. Zprvu, než zabodl dýku do Kristova boku, zdálo se mu, že jej volá k sobě. Zřejmě to byl tedy Kristův způsob, jak Abisaína k sobě povolat blíže. Jak mu ukázat Božskou tvář. Ukázal mu ji skrz hřích, který Abisaín spáchal na soše Spasitele. Socha se chovala jako kdyby byla živá, aby se v Abisaínovi probudil větší pocit viny a kajícínosti a ty jej přiblížili k Bohu. Abisaín se skutečně cítí blažen. Ne tím, co spáchal, ale blízkostí Boha. Je mu nejbližší ve svém životě. Abisaín vychází z kostela, ale následně se tam vrací pro sochu Krista. Jeho hlava i srdce vychladly. Rozhodne se sochu spálit, aby jeho čin nebyl marným. Dřevo přece nelze zabít probodnutím dýkou. Dřevo je možno jediné spálit. Odnáší sochu domů, ale je tak zmožen, že ji jen položí na zem, přehodí přes ni plášť a usne. (Zeyer, 1976, s. 335).

Ráno však lůza před jeho domem volá: „El Cristo de la Luz!“ Našli jej, protože od kostela k jeho domu sledovali stopy krve. Lid, přestože křesťanský, je zuřivý a chce jej zabít. Alkalde jej s námahou uchrání a odvede před soud.

Abisaína vydají mukám. Zlámou mu všechny kosti a zbičují jej. (Zeyer, 1976, s. 335). Tady autor naráží na pokrytectví Křesťanů. Sami nedodržují zásady křesťanství. Neodpouští bližnímu, naopak se vyžívají v jeho bolesti a potrestání.

To Abisaín si i v mukách zachová svou víru. Nemůže být tedy zcela špatným. Je jen zaslepený. Je obětí svých vlastních zakořeněných představ. I když srdcem cítí něco jiného, nedokáže překlenout hodnoty a náboženská přesvědčení, která mu byla vštěpena výchovou.

„Uprostřed svých bolestí povznesl Abisaín oči k nebi a z úst jeho vyšlo velké volání: „Eliáši! Eliáši!“

Zjeví se mu Kristus. Abisaín se domnívá, že se mu přišel posmívat. Stále tedy nevěří v Kristovu dobrotu a považuje jej za podobného démonovi. Kristus však přichází Abisaína utěšit. Jeho krev se řine na Abisaína a ten pocíťuje neskutečné blaho. Abisaín se podivuje, proč Kristus znovu krvácí. Ten mu odpovídá, že krvácí kvůli nenávisti lidu. (Zeyer, 1976, s. 336).

Kristus bude trpět dokud bude na světě zášti. Nepoškodila jej tedy Abisaínova dýka, ale jeho nenávist. Kristova krev je zároveň jeho láskou, jeho láskou, která zaplavuje celý svět, ze které vzrůstají rostliny. Je to věčná láska, která na světě byla od počátku věků. Ještě před jeho stvořením.

Spasitel Abisaínovi vysvětluje, že jeho nenávist byla vlastně skrytou láskou. Abisaín se jí bránil pouze proto, že mu připadala jako hřích, protože mu bylo celý život vštěpováno židovské náboženství.

Zeyer nakonec v legendě sděluje, že Bůh má raději takovou nenávist plynoucí z víry v něco, co se jeví člověku správné, než lhostejnost. Lepší je tedy nějaká víra, i když nesprávná, než bezvěrectví. Dále sděluje, že nenávist má velmi blízko k lásce. Nenávist je lepší, nežli lhostejnost k velkým věcem.

Abisáinova duše nakonec odletí k nebi s anděly, zatímco jeho tělo leží jako cár na zemi a kolem něj pozvedá pěsti nenávistný lid. (Zeyer, 1976, s. 337). Abisáin nakonec dochází ráje a spasení, zatímco křesťanský lid se svým hněvem a odsuzováním se rouhá Bohu.

Samko Pták

Legenda slovenská začíná bouřkou. Řáděním matky přírody, ve které jakoby se vždy skrývaly další symboly. V tom, jak vane vítr, jak hřmí hrom a lítají blesky. Samka vyhnali, aby stavěl hradby a jeho dům a pole dali Němcům. On nyní stojí jako žebrák, podobný zvířeti, před svým bývalým stavením. Na Samkovi je vidět, že prožil mnohé nepříjemnosti. Že musel trpět. Vidíme to na jeho chudém šatu, neobutí, zohyzdění tváři. Samko je skutečně v tu chvíli jako bezbrané zvíře. Jeho oči jsou modré a vlasy plavé, jako andělské. Zeyer jej vykresluje snivě a plaše. Je smutný z toho, že mu vzali dům. Trpí a trápí se v té nevlídné noci. Z atmosféry začátku legendy je cítit chudoba, ubohost, snivost a bezbrannost Samkova.

Jeden Němec se slituje a hodí mu chleba. Samko, neboť je zvyklý na strádání a utrpení, couvne, protože se domnívá, že to kámen je po něm hozen. Němec uražen odmítnutím své dobrotivosti nakonec skutečně po Samkovi kamenem vrhne a přidají se ostatní Němci. Jeho soucit tedy není skutečným. Samko musí utéct.

Bouře je mu milejší než hněv lidí. Příroda zdá se mu přívětivější. Také on sám již nemluví lidskou řečí, ale řečí ptačí. Je o to v duši čistší (Zeyer, 1976, s. 338 – 339).

Samko vzpomíná na svůj domov, zejména na krajinu a přírodu, která jej obklopovala. Vzpomíná na svou prabábu, která byla moudrá a svatá. Vždy žehnala zemi, neboť ze země pocházela veškerá úroda, země dávala život. Stařena rozuměla řeči ptáků. Od nich se dozvěděla spoustu tajemství světa. Zeyer naznačuje, že zvířata v sobě mají zakořeněny pravdy o světě. Jsou mnohdy jiné, než pravdy lidské. Samko se také naučil ptákům rozumět. (Zeyer, 1976, s. 340).

Nikdy neublížil žádnému živému tvorů. Respekt ke zvířatům je silně zakořeněný v buddhismu. Také zvířata milovala Samka. Každý živý tvor oplácí laskavost láskou. Samko byl soucitný, dělil se s ptáky o jídlo. Samko miloval zvláště ptáky, kteří mu připadali bližší Kristu. Zejména skřivana, který letěl za Kristem nejvýše k nebi a hrdličku, která mu sedávala u kolébky. (Zeyer, 1976, s. 341).

Samko byl sirotkem, jeho otce zabili a matce pak puklo srdce žalem. Starala se o něj prabába, která od ptáků vyzvěděla tajemství věčného života. „Prabába učila jej mnoho, ale tajemství věčného života mu nezjevila, smutná její duše cítila příliš tíži pozemského bytí, a věděla příliš zřejmě, že pro každého z nás vzchází černý den osudu, jehož těžký stín do slabého světla našeho žití padá, aby nikdy více nezmizel, a že nemůže tedy býti blahem vlékatí za sebou donekonečna churu smutných upomínek svých.“ (Zeyer, 1976, s.342) Zeyer dává najevo, že každého člověka v životě potká utrpení, na které nikdy nezapomene a vláčí jej s sebou celý život. Kdyby byl život věčný, těchto nezapomenutelných trápení by člověk s sebou vláčel nespočetně mnoho. Smrt je tedy jistým vykoupením.

I Samka, jako každého, potkalo velké utrpení. Jezdci, když mu bylo patnáct, vnikli v dům, jej odvedli, dům zapálili a stařenu hodili do plamenů. Jak je v legendě popisováno, Samko nevzpomíná s hrůzou jen na to, že upálili jeho prabábu, ale soucítí i s ostatními zvířaty. Je mu líto vlaštovek a hrdliček. (Zeyer, 1976, s. 342)

Samko je odveden a nucen kácet lesy. Je to pro něj další utrpení, protože nemá soucit pouze se zvířaty, ale také se stromy a všemi rostlinami. Navíc to jsou stromy, které znal od dětství, které byly domovem jak jeho, tak spousty ptáků. Jeho soucit jde tak daleko, že mu pokácené stromy připadají jako mrtvolky. V tom okamžiku neztrácí víru v Boha, ale ptá se, proč jej tak trestá. (Zeyer, 1976, s. 343). Zeyer také přisuzuje stromům duši. V dopise Zdeně Braunerové píše: „Ten pohled z mého okna, ráno když vychází slunce, ať jasně, ať v mlhách, stal se mi věru drahým jako tvář milované osoby, ta krajinka má duši svou, jest mi individuem, a ty skromné tiché stromy před oknem, tak dobré, vlídné a trochu smutné, zdají se mi jako domácí zvířata, chtěl bych je hladit a hledám pořádek, kde mají oči.“ (Zeyer, 1979, s. 5).

Pět let takto Samko trpěl při práci v lomech. Samka trápili i lidé pracující s ním. Vysmívali se mu a nechávali mu svou práci. Samko vyrůstal více s ptáky než s lidmi. U lidí nevzbuzoval žádného soucitu. (Zeyer, 1976, s. 343).

Samko byl velmi soucitný a láskyplný, právě proto že vyrůstal se zvířaty. Byl šťasten vždy, když si uvědomil, že jsou ptáci stále volní a šťastní. (Zeyer, 1976, s. 343). Radost ostatních zvířat i lidí přinášela i jemu radost. Ptáci jsou zde vykresleni jako bytosti neschopné krutosti, na rozdíl od lidí.

Po dostavění hradu byli všichni rozehnáni biči a necháni napospas. Samkovi bič rozřízl tvář. Samko se prve ptá: „Proč mě bije ten člověk?“. Posléze si ovšem vzpomene na Krista a vzpomene si i na jeho utrpení. Při vzpomínce, jak Kristus musel strašně trpět, Samko Pták umlká. Pokud si Spasitel nestěžoval na své utrpení, ani on nebude (Zeyer, 1976, s. 344).

Poté, co zjistil, že jeho dům je nenávratně pryč, přespal v jeskyni a další den se vydal podél bystřice. Došel k městu, ve kterém se ozývaly zvony. Volání zvonů je pro něj silnější než strach z lidí. Zvony symbolizují nebesa a spásu. Stejně jako ptáci jsou vysoko. Tak vysoko nedosáhne ani lidská nenávist. Podlehne tomuto volání a vydá se do kostela. Nejvíce si přeje spatřit obraz Krista. „Půjde do kostela. Tam uvidí zajisté obraz bíle oděného Krista v blesku zlatého pozadí, Krista s velkýma a temnýma očima, hledícíma ze světlé výše na něj dolů v šer, bez úsměšku, s dobrotou, bez pohrdání, bez tvrdosti. Rty těch obrazů usmívají se na každého, tedy na Samka též, a Samko nepamatoval se, že by od smrti jeho prabáby někdo na něj se byl kdy usmál! A v těch žehnajících rukou Krista nebude bič! Pohled plný lásky a soucitu!“ (Zeyer, 1976, s. 345). Lidé touží po všeobjímající lásce, kterou lze najít právě v Kristu. Takovou lásku totiž nelze získat od lidí nebo ji lze získat pouze dočasně. Na světě každého navíc potká nějaké utrpení, setká se s nenávistí a posměchem lidí. Věčný úsměv, lásku a bezpodmínečné přijetí je však možné najít v Kristu. Ten je útěchou pro každého. Samko nenašel takovou lásku, hledá ji tedy u Krista. Ten mu nikdy neublíží a vždy se na něj bude usmívat. Tuto lásku mu nikdo nevezme. Dává mu smysl dále žít, dává mu také pocit štěstí, přestože jej v životě stíhají samá trápení. Své štěstí čerpá ze své víry, kterou nosí v nitru a nikdo ji nemůže změnit, ani mu ji vzít. Je věčná. Ve svém nešťastném životě dokáže být díky své víře šťasten.

Ve městě bylo vše slavnostně připraveno na příjezd Byzantského císaře a deseti králů z Východu. Mají navštívit chrám a sloužit se za ně bude mše. „Maďarští divoši na zběsilých koních zaplavovali náhle náměstí a trhali lid k zemi. Král jejich chystal takto živý koberec z rabů svých pro sebe a své hosti, aby jejich komoňstvo mělo takto po mostě z lidských hřbetů doletět k portálu chrámovému. Strašné rány plochých mečů a dlouhých bičů, proniklých železnými hroty, padaly na plece a hlavy těch, kteří se vzpouzeli těly svými tvořiti dlažbu vznešeným osobám, prokazujícím Bohu čest své návštěvy v jeho domě.“ (Zeyer, 1976, s. 346).

„Od brány města letěl na přepychných koních již průvod. Nejdříve stráž uherského krále, plna špíny i zlata; turanské polozvířecí tváře té šlehty byly špatně myty, ale vousy jejich byly propletené perlami a z řas hedvábných svých rouch trousili ti nalicho pokřtění dravci hmyz a drahokamy. Za nimi jel uherský král s velkým žezlem v ruce, pak přišli na koních bílých jako mléko rytíři byzantského císaře, zjevy skvělé a krásné, podobající se v stříbrném brnění kůru andělů, pak posléze zjevil se byzantský císař sám, obklopen desíti králi v purpuru. Byl

stříbrohlavem oděn a měl tiáru na hlavě, třpytící se démanty a smaragdy.“ (Zeyer, 1976, s. 346). Dostává se do kontrastu bohatství a bezohlednost. Králové sice mají majetek, jsou významnými osobnostmi, ale jejich bohatství je jen pozlátka. Chybí jim bohatství vnitřní. To dokazuje jejich arogance, bezohlednost a nedostatek pokory. Tito vládci jsou pro své pohodlí ochotni konat na ostatních hrozná zvěřstva. Vydláždit si cestu k chrámu z jejich těl. Uráží je byť jen představa, že by se jejich koně dotkly kopyty prachu tak bezvýznamného města. Králové a jejich doprovod mají sice perly a zlato a hedvábná roucha, někteří se dokonce podobají andělům, avšak jejich srdce jsou tvrdá. Nemají skutečnou víru v Boha. Celý výjev působí dojmem šarády. Takoví bezcitní bezvěrci jsou u moci.

Samko se probral v kostele. Zatímco se sloužila mše a byzantský císař s desíti králi z Východu seděli na tribuně pokryté zlatohlavem, zatímco zněly varhany a zpěvy, byl slyšet pláč a nárek poraněných žebráků (Zeyer, 1976, s. 347). Opět vidíme kontrast mezi bohatstvím a utrpením. Bohatí z tohoto kontrastu vycházejí jako lidské zrůdy.

Samko nenaříkal bolestí, přestože byl zraněn. Byl na bolest zvyklý a Kristus přece trpěl mnohem více.

Hledal obraz Krista, ale ten byl zakryt těžkou nachovou clonou, na které byly vyšity zlatem a stříbrem znaky přítomných hostů. (Zeyer, 1976, s. 347) Zeyer zde opět poukazuje na aroganci králů, kteří sebe považují za důležitější, než je sám Kristus, než je sám Bůh.

Samko uviděl vedle monstranci. Poklonil se jí. Monstrance se otevřela a z ní vyšla hostie, symbol Kristova těla, ale teď to nebyl jen symbol, ale Kristus sám. Sálala z něj láska. Samko předpokládal, že si sedne vedle byzantského císaře. (Zeyer, 1976, s. 347). Samko se stále považuje za podřadnějšího bohatým. Sám si neuvědomuje, že jeho srdce je mnohem čistší a Kristovi milejší.

Kristus si však sedá mezi žebráky, ti přestávají naříkat a na jejich tvářích se objeví blažený úsměv (Zeyer, 1976, s. 348).

„V tom okamžiku zjevil se na kazatelně starý, prostý kněz. Měl kříž v ruce a žehnal nejdříve císaři a králům a pak i lidu. Měl úkol oslovit korunované hosti. Stál však něm, nenalezl slov, úzkost jakási se jej zmocňovala, nevěděl proč.“ (Zeyer, 1976, s. 348). Sám kněz cítí, že sloužit mši za tyto krále není správné. Tuší, že jejich srdce jsou tvrdá a že nemají skutečnou víru.

Samko blaženě zašveholil jako drozd. To dodalo knězi odvahu. Přišlo mu najednou líto všech těch žebráků a jejich bídy. Uvědomil si však důležitou věc, že je miluje Kristus. Sklonil před nimi čelo a pronesl: „Blaze tomu, jenž kráčí po cestě trnové, neb dojde ráje!“ (Zeyer, 1976, s. 348).

Přichází Samkovo prozření. Celou dobu měl strach o to, co s ním bude a kam půjde, ale teď už se nemusí bát. Poznal smysl svého živí, svůj úkol na světě. Poznal, jak se dostat k Spasiteli.

Samko se setkává s knězem, aby mu poděkoval, neví jak, řekne mu tedy, že půjde do nebe po trnové cestě. (Zeyer, 1976, s. 349).

„Nebylo tedy Samkovi zatěžko nalézt cestu, kde bujelo trní a bodláčí ranící bosé jeho nohy, a tou mučednickou dráhou chodil mnohé dni a mnohé noce, trpěl hlad a žízeň a na vyprahlých skálách nechával krvavou za sebou stopu.“ (Zeyer, 1976, s. 349).

Samko si kázání knězovo vezme k srdci doslova. Stane se pravým mučedníkem. Dobrovolně trápí své tělo a věří, že takto dojde k Bohu. Utrpení těla přináší duševní růst.

Občas dal někdo Samkovi almužnu, ale vždy se smáli jeho cestě ke Kristu. „Ale Samko nedbal, nehněval se a nedal se másti. Víra jeho byla pevná a bez útěchy nebyl: měl nyní to, po čem po leta horoucně toužil, volnost!“ (Zeyer, 1976, s. 349).

Samko našel svobodu a štěstí nikoli ve vnějších světech, ale hlavně uvnitř sebe. Zemské utrpení se ho již nemohlo dotknout. Jeho duch byl volný. Přestože jeho nohy krvácely a tělo se trápilo, on se cítil šťastný jako nikdy dřív. Obdivoval přírodu kolem sebe – šumění stromů, zpěv ptáků, foukání větrů. Ptáci mu byli jeho přáteli. Našel volnost a útěchu v přírodě a ve vidině nebeského ráje, do kterého, jak věřil, vedly jeho kroky. Bůh je v Zeyerově pojetí spjatý s přírodou.

Samko na své cestě našel jakýsi bílý zámek, když se chtěl na něj podívat, naklonil se a spadl ze srázu. Probudil se až v noci, dopotácel se přes zahradu dovnitř k budově, kterou ze srázu prve viděl. Domníval se, že konečně došel ráje. Došel do kláštera, kde upadl vyčerpan do mdlob a postarali se o něj mniši. Dojala je Samkova bída. (Zeyer, 1976, s. 351). Dali mu napít a najíst, ptali se jej kam kráčí. On jim odpovědět, že ráj již našel. Nechali jej tedy v klášteře a přidělili mu lehké práce. Samko nezhálel a rád pracoval více, než měl. O svá jídla se dělil s ptáky. (Zeyer, 1976, s. 352).

Zeyer oceňuje vlastnosti jako jsou pracovitost, laskavost, soucitnost a sdílnost, proto jimi opatřil Samka. Ukazuje, jaká má být čistá věřící duše.

Mniši k němu byli sice laskaví, ale také se mu tajně vysmívali. „Hleděli na něho co poloblíbeného tvora, s kterým měli soustrast, kterého by nebyli nikdy trýznili, ale jež za člověka s duší nesmrtelnou stěží a za člověka docela jim rovného snad přece považovati nemohli. Byli příliš přesvědčeni, že stáli vysoko, vysoko nad ním schopností svého rozumu. Ale aby chápali a ocenili tu prostotu myslí, která v pouhé lásce viděla ráj, k tomu byla srdce jejich příliš světsky pyšná, příliš světem proniklá, ač je vysoké zdi a hluboká samota od marnosti jeho dělila.“ (Zeyer, 1976, s. 353).

Zeyer kritizuje lidi, kteří hodnotí a vysmívají se ostatním, jen na základě toho, že jsou vzdělanější. Kritizuje namyšlenost, to, že se vyvyšují nad druhé, byť třeba jen ve své myslí. Správně by si člověk neměl myslet, že je lepší, než ti druzí. Mniši nedokázali ocenit Samkovo čisté srdce a laskavost. Byli příliš ovlivněni zkažeností světa, zkažeností lidí, kteří si neuvědomují pravé hodnoty. Pravou hodnotou je láska. Mniši Samka milovat nedokázali. Jejich pojetí lásky bylo omezené. Jak píše, „byli příliš světem proniklí“. Zeyer je názoru, že čím méně je člověk dotknut světem, tím je čistší. Jeho duše totiž není poskvrněna hříchem (Zeyer, Heritesová, 1941, s. 58).

Samko je však šťasten, protože jej nikdo neponižuje, žije v dostatku a lásce. V jakési kobce najde starý dřevěný kříž. Samko jej očistí, postaví a udělá malou svatyni. Zem vystele lučným kvítím a pustí dovnitř slunce. Kříž je prostý. „Ta velká prostota byla však právě Samkovi dostupná, mluvila mocně k jeho tak hluboce cítící a tak světsky nevědomé duši.“ (Zeyer, 1976, s. 353).

Tím, že Samko nežil mezi lidmi, ale spíše v přírodě a mezi ptáky, není poskvrněn světskostí. Zlými návyky lidí, předsudky, pohrdáním. Naopak jeho duše je nadmíru citlivá a soucitná jak s přírodou, tak s věcmi. Právě proto, že je Samko prostý, dokáže ocenit krásy jednoduchých věcí. Nenakazila jej ziskuchtivost a arogance typická lidem a jejich kultuře.

Samko pláče nad sochou Krista a nad jejím utrpením. Jednoho dne se mu sochy zželely a nakrmí ji. Kristus skutečně ožije a pojí Samkova pokrmu. Ten si uvědomí, že skutečně našel ráj. „Od toho dne teprve věděl, co to jest plné, velké, neobsáhlé štěstí. Srdce jeho rozbřesklo se jako vonná růže, duše jeho rostla jako nesmírnost nebe a byla jako ono, plna hvězd!“ (Zeyer, 1976, s. 354). Julius Zeyer vnímá hvězdy ve spojitosti s Bohem. Často se vztahuje k vesmíru. Mluví o duši plné hvězd, tedy plné Boha.

Mniši se Samkovi smějí a jednou při návštěvě biskupů se jdou za ním podívat, aby se pobavili. Padnou ovšem na kolena, protože vidí zářícího Krista, jak k Samkovi promlouvá: „Já u tebe, v tvém ráji, byl nyní dlouho dosti hostem, Samko můj, teď budeš u mne hostem ty, v ráji mém, kde zůstaneš navždy se mnou.“ (Zeyer, 1976, s. 355).

Zeyer poukazuje na to, že Samkova prostota byla čistší a bližší Bohu, než vzdělanost a inteligence mnichů, kteří se také snažili Kristu přiblížit, ale jejich srdce byla poskvrněna společností lidí, poskvrněna posměchem a předsudky. Kristus si Samka za odměnu vezme s sebou do svého království, neboť Samkova duše je laskavá a v životě hodně trpěla. „Měli všicci slzy v očích a divili se mniši, jak bývali posud slepi! Bělmo jim padalo z očí a poznávali rázem, jak vysoko nad nimi všemi stál ten prostý, věřící, vřele a prostě milující Samko, a vešli do kobky a klaněli se mu a padali před zázračným krucifixem na tváře.“ (Zeyer, 1976, s. 355).

Smrt Samka není něco smutného, ale naopak. Smrt je zobrazována jako dojití ráje. Zeyer ji pokládá za vysvobození ze života plného utrpení. Smrt považuje za čistě pozitivní záležitost.

Samko si svými posledními slovy přeje, aby jej pochovali na křižovatce. „Chtěl, aby po jeho smrti se tak po srdci jeho šlapalo, jak po něm šlapáno bylo po celý jeho život. Vždyť křesaly všechny ty po něm deptající nohy tvrdými svými údery nevědomky jiskry z jeho srdce, jiskry lásky, kterými vzplanula v jeho nitru zář svítící mu nocí utrpení na trnovou tu cestu, která do ráje ho dovedla!“ (Zeyer, 1976, s. 356).

Samko tedy díky tomu, že celý život trpěl, našel lásku ke Kristu. Ta láska a dobrota jej pak dovedla do ráje. Utrpení bylo nedílnou součástí jeho cesty za štěstím. Čím větším jeho utrpení bylo, čím více jej snášel, tím se přibližoval Kristu. I ve svém utrpení totiž dokázal zůstat laskavým člověkem. Bolest prohloubila Samkův vztah k Bohu.

Ráj čili sídlo Boha Zeyer zobrazuje následovně: „Stěna za ním ale zmizela a mniši spatřili tam nebe tak temně blankytné až černé samou hloubkou, a nejhustší déšť zázračných hvězd tam padal a tím mihotáním světél bylo v nesmírné dáli bílé vidmo Spasitelovo viděti...“ (Zeyer, 1976, s. 356).

Společné prvky spirituality a souvztažnost s životem Julia Zeyera

Ve Třech legendách o krucifixu jsou patrné opakující se prvky spirituality. Tyto prvky nám zároveň dávají náhled na duchovní názory Julia Zeyera. Do děl Julia Zeyera se intenzivně promítá jeho vlastní osobnost a náhledy na svět. V biografiích a dopisech je patrná Zeyerova citlivost a snivost. Svět jeho příběhů a vlastního života se prolínají. Nejsou oddělenými jednotkami.

Dále se budu zabývat společnými prvky tří legend o krucifixu.

Julius Zeyer ve Třech legendách o krucifixu kritizuje bohatství. Pohrdá lidmi, kteří dbají jen na zevnějšek a zanedbávají ducha. Bohatí lidé v jeho třech legendách bývají zároveň krutými. V jejich srdcích není soucitu a není v nich ani místo pro Boha. I ve svém dopise píše: „Mně teď nezdá se na světě nic tak sprosté, jako velké bohatství, je to hnusné, jak se celý svět po tom hloupém luxu žene. „ (Zeyer, Braunerová, 1979, s. 21). Zároveň naznačuje, že takoví lidé jsou nešťastní. V Inultovi např. píše: „Duše moje je unavena vášněmi, uspalá odříkáváním růžence, otupěla bojem, jež vedu neustále v této vzpurné, kacířské, proklaté zemi. Nedovedu se již vpravdě modlit.“ (Zeyer, 1976, s. 305) Zeyer varuje, že nadbytek, bohatství, přílišné dbání na zevnějšek, neustálé vyhledávání nových podnětů, honba za zážitky a materiálními statky, vedou ke vzdálení se od sebe sama a tedy vzdálení se Bohu.

Tématem v Inultovi je touha Dony Flavie po slávě a nesmrtelnosti. Díky této touze jí unikne to jediné, co dává v životě smysl a vede k jeho naplnění. Tím je láska.

Stejně tak v El Cristo de la Luz Abisaín prahne po pomstě vůči křesťanům. Chce dokázat otci své vyvolené, že dokáže nenávidět z celého srdce. Díky tomu také o svou lásku přichází.

Ve všech třech dílech dochází postavy k tomu, že láska je nejvyšší hodnotou v životě člověka. Láska k člověku je synonymem k lásce ke Kristu. Dá se říci, že láska je dokonce Kristus sám. Rispa v El Cristo de la Luz říká: „Váhala jsem mezi ním a Kristem, to jest mezi nenávistí a láskou.“ (Zeyer, 1976, s. 328). Abisaín dále v knize promlouvá ke Kristovi: „A já tě nenáviděl, nenáviděl věčnou lásku!“ (Zeyer, 1976, s. 336). Motiv lásky je ve třech legendách nejsilnějším poselstvím.

Touto láskou oplývají zejména postavy, které procházejí bídou a utrpením. Inultus, který trpí na kříži, aby spasil Českou zemi, Abisaín, jež je na konci příběhu mučen, Samko, kterému před jeho zraky upálí babičku, posmívají se mu a týrají jej těžkou prací. Utrpení hlavních postav v Zeyerově díle prohlubuje jejich schopnost spojení s Bohem. Utrpení je Juliu Zeyerovi životním tématem. Neustále se snaží o štěstí. Do jeho života se ovšem vrací stavy podobné depresi. Píše např.: „Přeji vám to z hloubi duše, ale nevěřím v štěstí lidské, jen málo vyvolených je poznalo.“ (Zeyer, Braunerová, 1979, s. 14)

Zajímavým je motiv smrti. Julius Zeyer smrt vnímá jako vstoupení do ráje, splynutí s Kristem. Smrt má v knihách silný pozitivní nádech. Po smrti všechny hlavní postavy čeká Kristus a štěstí. Julius Zeyer píše v dopise Zdence Braunerové: „Věru, snad je smrt něco tak krásného, že ji Bůh zastřel mystériem a hrůzou, abychom neprchali z tohoto života a se nevrhali do její hloubi! A tak beze všeho smutku je to vzpomínání na smrt. Rozumějte mi jen dobře, není to žádné zoufalství, naopak něco sladkého a klidného a smiřujícího, co cítím, myslím-li na ni.“ (Zeyer, Braunerová, 1979, s. 13). V dopise Karolíně Světlé se dočteme: „Bez těla jsme jiné „já“ než s tělem. Ale to je přece to pravé já.“ (Konečný, 1929, s. 30).

Zeyerova díla vždy dokreslují krásné přírodní scenérie. Příroda v díle Tři legendy o krucifixu nabývá hlubšího významu než pouhé dekorace, či něčeho pěkného na povrchu. Člověk získává pocit propojenosti přírody přímo s Bohem a lidskou podstatou. Zeyer často zmiňuje šumění větru, koruny stromů, zpěv ptáků. Příroda je pro něj nevyčerpatelným zdrojem zdraví a štěstí (Zeyer, Braunerová, 1979, s. 5). Nejčastějšími přírodními motivy jsou ovšem řeka a hvězdy. Obzvláště hvězdy jsou esenciálně propojené s božstvím. V Inultovi se můžeme dočíst: „Dole v řece se míhaly mezi vlnami obrazy hvězd. Pozvedl od nich zrak vzhůru k jejich vzorům, čistěji a jasněji svítícím. Veliký jejich klid padl mu v duši jako zjevení. Ta němá jejich mluva byla jako slib nějakého blaha, neurčitého, ale nesmírného.“ (Zeyer, 1976, s. 298). V Samko Ptákovi pak: „Stěna za ním ale zmizela a mniši spatřili tam nebe tak temné blankytné až černé samou hloubkou, a nejhustší déšť zázračně krásných hvězd tam padal a tím mihotáním světél bylo v nesmírné dáli bílé vidmo Sasitelovo viděti, bylo to něco jako světlý pojem svatého úsměvu, a vidmo kynulo, a padajícími hvězdami, stezkou porostlou ne už trním, ale liliemi vznášela se mátoha Samkova, libá jako vůně, bílá jako paprsek, vzdušná jako pták! (Zeyer, 1976, s. 356). Vesmír fascinoval Julia Zeyera. Sám praktikoval psychurgii. (Turoň, 2019, 28:12). Zdenca Braunerové např. píše: „Lidstvo, jak žije dnes, není ještě pravé lidstvo, to je pouze stín, nárys, tušení toho, čím někdy bude! Lidské pokolení, jak je dnes, nezasluhuje než strádání a utrpení, a možno že vůbec zde na této zemi, kde to, co dnes je člověčenstvem, musilo projít rostlinstvem a zvířenou, než se stalo lidstvem, nedosáhne toho stadia příštího lidského, nebo lépe řečeno nadlidského ideálu vůbec! Snad přejde duch lidský, který jest duší naší planety, v planetu jinou, by tam dosáhl své glorifikace, až bezdušný trup matky Země, vytržen z oběhu svého, zapadne v černou mlhu vyhaslého nějakého Slunce jako v svůj hrob! (Zeyer, Braunerová, 1979, s. 3).

Zeyer byl zasvěcen do teosofické a martinistické lóže, zabývá se mysticismem. Dalším jeho vypovídajícím výrokem je: „Mohu přicházet do styku s bytostmi jinými. Obývajícími jiné hvězdy než naši zem.“ (Turoň, 2019, 30:58) Julius Zeyer tedy věřil v jiné světy a jiné bytosti a komunikoval s nimi. Hvězdy mu byly božstvím, bránou do jiných světů a do jiných mentálních a duševních úrovní. Zároveň pro něj představovaly Boha.

Julius Zeyer prakticky žije uměním. Umění mu dává jakýsi smysl života. Umění a tvorba se promítá v jeho třech legendách. Jedná se o popisy architektury, zejména duchovní jako jsou kostely a chrámy, ale i o krásně zdobené interiéry domů. Zeyer miluje architekturu a staré stavby. Zdenice Braunerové se svěruje: „A ta architektura! Ty katedrály a kostely mají tolik poezie, tolik „au dela“ v sobě jako nejvznešenější skladby Beethovena a Wagnera. A kdybyste viděla ty malinké kostelíčky na vsi, ohlodané větrem a časem a deštěm a celé zlaté lišejníkem!“. Píše také často o tvorbě a co pro něj znamená tvořit. Inultus si povzdechne: „Ach, být umělcem! Tvořit! Tvořit!“ V jednom svém dopise sděluje, že jediné, co jej zachránilo před odchodem do kláštera, je umění, které jej vrátilo zpátky k životu (Zeyer, Braunerová, 1979, s. 9). Krucifixy v Třech legendách jsou uměleckými díly, které Zeyer obdivuje v jejich prostotě. V legendě Samko Pták a El Cristo de la Luz je krucifix dřevěný, řekli bychom až hrubě tesaný a prostý. O to větší má duchovní sílu. Tvorba je i jakýmsi projevem božské síly v člověku. V umění je božská krása.

Všechny jeho hlavní postavy jsou schopny silného citového pohnutí. Vyznačují se velkou citlivostí a snivostí. Často se u postav objevují z citového pohnutí projevy nespavosti, horečky, odmítání potravy a všeobecné potlačování fyziologických potřeb. U Dony Flavie a Abisaína se objevují silné pocity nenávisti. Tyto pocity, jak se ukazuje, se nakonec manifestují jako potlačovaná láska. Obě postavy jsou zmítány svými vášněmi, projevuje se u nich dočasný soucit s ostatními, ten ovšem potlačují. Nejsou ve spojení samy se sebou a nacházejí se ve vězení svých vlastních představ a předsudků. Chovají se rozporuplně. Svou lásku si uvědomí až na sklonku života, popř. ve chvíli, kdy je vše ztraceno.

Závěr

Ve své práci jsem nastínila duchovní život Julia Zeyera. Julius Zeyer měl blízko k buddhismu a křesťanství. Na konci života se přikláněl spíše ka katolické víře, avšak zbavené dogmat. Z Tří legend o krucifixu je patrné, že pro Zeyera byli v životě důležité Bůh, láska, tvorba, příroda a cestování.

Podářio se mi prokázat silné biografické prvky v díle Tři legendy o krucifixu. Zvláště Juliovy názory jsou do tohoto díla zakomponovány. Dokazují to úryvky dopisů, ve kterých vyjadřuje podobné myšlenky.

V těchto legendách i v životě Julia Zeyera je patrný motiv utrpení, hledání a nalezení Boha. Dále je důležité téma umění a tvorby, která Juliu Zeyerovi dala v životě smysluplnost. Nejsilnějším sdělením je motiv lásky, ta je totiž nakonec v životě tím nejdůležitější a je jí prostoupen celý vesmír. Láska se rovná Ježíši Kristu.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Hříbková Lenka

Název katedry a fakulty: Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta

Název diplomové práce: Spiritualita v životě Julia Zeyera se zaměřením na dílo Tři legendy o krucifixu

Jméno vedoucího diplomové práce: doc. Mgr. Igor Fic, Dr.

Počet znaků: 67 115

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 17

Klíčová slova: Spiritualita, Julius Zeyer, Tři legendy o krucifixu, česká literatura 19. století

Anotace: Bakalářská diplomová práce zkoumá prvky spirituality v životě Julia Zeyera se souvztažností k dílu Tři legendy o krucifixu. Každá legenda je rozebrána zvlášť a následně jsou extrahovány společné prvky spirituality. K pochopení Zeyerova vztahu ke spiritualitě zde slouží jak jeho dílo, tak četná Zeyerova korespondence.

Abstract: This bachelor's thesis examines the elements of spirituality in the life of Julius Zeyer in relations to his work Three Legends of the Crucifix. First, I analyse each legend separately, and afterwards I discuss their joint elements of spirituality. To help us understand Zeyer's stance towards spirituality, we need to consider both his works and his letter correspondence.

Resumé

This thesis is based on the elements of spirituality in the work of Julius Zeyer's *Three Legends of the Crucifix*. The aim was to find a correlation between the work of Julius Zeyer and his life thoughts about spirituality. I was also researching the common features of the three legends.

I have found that Julius Zeyer is criticizing wealth and wealthy people, because they are usually poor in spirit. He thinks that the way to God leads through suffering and misery. The whole world is trying to get rich but they neglect their spirit. Zeyer warns that focusing too much on vivid life experiences and paying excessive attention to our looks causes distancing ourselves from our own souls and, ultimately, God.

Important for him is the nature – trees, animals, even stars. In stars, he can see other (maybe better) worlds. In his view, stars are directly connected to God.

The motive of death in the three legends is viewed positively. Zeyer sees growth in death. He believes in reincarnation and also in a paradise-like fusion with God after death.

Creativity and creation plays a vitally important role in his life. It is the meaning of life. He loves poetry, architecture, music. He often visits churches and cathedrals. For him, creation is the way to be connected with God and also with himself.

At the same time, he doubts his own faith throughout his entire life. He meditates and practices mysticism, but nonetheless falls into depression from time to time. He thinks that his faith is not strong enough.

In spite of all this, his work, *Three Legends of the Crucifix*, seems to be full of strong faith in God, especially in Jesus Christ. Jesus Christ is a symbol of love that permeates the whole world. Love is Jesus and Jesus is love. For Julius Zeyer, love is the most important thing in the world. But love can also hide behind hate. The characters in his three legends are often tossed with strong, contradictory emotions. They are hateful because they are not in connection with themselves and there is a conflict between their feelings and their common sense. This causes hatred.

Julius Zeyer says that life without faith is not a real life. He feels close to Catholicism and Buddhism but he does not profess any concrete religion. He thinks that all religions have a common ground and doesn't promote dogmatism.

In this work I tried to understand the spiritualism in the life of Julius Zeyer and his work *Three Legends of the Crucifix* and pass on my conclusions to the readers.

Bibliografické citace

Ve své práci citujte podle platné normy ISO 690. Návod k využití této normy naleznete na:
<http://www.citace.com/CSN-ISO-690>

DOSTÁL-LUTINOV, Karel, Otokar BŘEZINA a Julius ZEYER. 1997, *Přátelství básníků: vzájemná korespondence Karla Dostála-Lutinova s Juliem Zeyerem a Otokarem Březinou*. Brno: Host. ISBN 80-86055-19-1.

GALÍK, Josef. 1994, *Panorama české literatury: (literární dějiny od počátků do současnosti)*. Olomouc: Rubico.

HATANOVÁ, Simona. 1999, *Dopisy Julia Zeyera Karolině Světlé (1892-1898)*. Liberec: Česká beseda. Zprávy České besedy.

HARRIS, Sam. 2017, *Spiritualita bez náboženství, aneb, Probuzení*. Praha: Dybbuk. ISBN 978-80-7438-173-7.

JURČINOVÁ, Eva. 1941, *Julius Zeyer: život českého básníka*. 3. vyd. Praha: Topičova edice. Topičovy knihy českých osudů.

KONEČNÝ, Robert. 1929, *Julius Zeyer v zrcadle snů: (pracováno v semináři prof. dra A. Nováka, letní semestr 1928/29)*. Brno.

KUDRNÁČ, Jiří. 2009, *Julius Zeyer, lumírovský básník v duchovním dění Evropy*. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-346-3. Dostupné také z:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:34aa8d90-fb68-11e3-9789-005056827e52>

MINAŘÍK, Květoslav. 1992, *Malý mystický slovník naučný*. Praha: Canopus. Přímá stezka. ISBN 80-85202-06-9. Dostupné také z:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:9e5f7f60-55bf-11e3-ae59-005056827e52>

SHELDRAKE, Philip. 2003, *Spiritualita a historie: úvod do studia dějin a interpretace křesťanského duchovního života*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Spiritualita. ISBN 80-7325-017-9. Dostupné také z:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:3d84f900-2f97-11e5-8851-005056827e51>

SLÁDEK, Josef Václav, Josef Šofferle KVAPIL a Julius ZEYER. 1957, *Vzájemná korespondence*. Praha: Československá akademie věd. Prameny k dějinám české literatury.

STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana a Jiří HAVLÍČEK, ed. 2006, *Spiritualita: fenomén spirituality z pohledu filozofie, religionistiky, teologie, literatury, teorie a dějin umění, pedagogiky, sociologie, antropologie, psychologie a výtvarných umělců : sborník transdisciplinárních esejů s mezinárodní účastí*. Brno: Masarykova univerzita. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 80-210-4206-0.

STEINER, Rudolf. 1998, *Křesťanství jako mystická skutečnost a mystéria starověku*.

Březnice: Ioanes. ISBN 80-902100-6-6. Dostupné také z:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:8790f4b0-2702-11e5-8cc8-005056827e52>

TKADLEC, Jozef, Vojtěch SOKOL, Julius ZEYER a Jan ŠAFRÁNEK. 1921, *Julius Zeyer*. Praha. Besedy - Lidovýchová knihovna.

ZEYER, Julius, Zdenka BRAUNEROVÁ a Josef PROTIVA. 1979, *Věřte v mé přátelství: dialog z korespondence Juliuse Zeyera a Zdenky Braunerové*. Praha: Divadelní a literární agentura.

ZEYER, Julius. 1924, *Dopisy Julia Zeyera Karle Heinrichové*. Praha: Unie.

ZEYER, Julius. 1976, *Jan Maria Plojhar: Tři legendy o křížku*. 21. vyd. Jana Maria Plojhara, v ČS a v Národní knihovně 1., Tři legend o křížku 9. vyd., v ČS a v Národní knihovně 1. vyd. Praha: Československý spisovatel. Národní knihovna. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:c2480930-d0f3-11e6-b5c0-005056827e51>

Audio

TUROŇ, Jiří, 2019. *Duchovní cesty Julia Zeyera* (audiozáznam na youtube). Praha: Galerie Josefa Adamce